

УДК 336.6

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ СУБ'ЄКТА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: МОЖЛИВОСТІ І ОБМЕЖЕННЯ ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ

КОСОВА Т. Д.,
д-р екон. наук, професор,
МАКОТКІНА Л. В.,
аспірантка Донецького
національного університету
економіки і торгівлі
ім. Михайла Туган-Барановського

Визначено критерії віднесення суб'єктів підприємництва до малих. Надано критичну оцінку змісту Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва». Проведено порівняльну характеристику фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва і спрощеного звіту, визначено їх переваги і вади. Розроблено рекомендації з використання аналітичної форми звітів для потреб фінансового планування.

Ключові слова: фінансовий звіт; суб'єкт малого підприємництва; планування.

Определены критерии отнесения субъектов предпринимательства к малым. Дана критическая оценка содержания Положения (стандарта) бухгалтерского учета 25 «Финансовый отчет субъекта малого предпринимательства». Проведена сравнительная характеристика финансового отчета субъекта малого предпринимательства и упрощенного отчета, определены их преимущества и недостатки. Разработаны рекомендации по использованию аналитической формы отчетов для потребностей финансового планирования.

Ключевые слова: финансовый отчет; субъект малого предпринимательства; планирование.

The criteria of taking of business entities to small are determined. The critical estimation of maintenance of Statute (to the standard) of record-keeping 25 the «Financial statement of small business and last updates entity» is given. Comparative description of financial statement of small business and simplified report entity is conducted, their advantages and defects are determined. Recommendations are worked out from the use of analytical form of reports for the necessities of the financial planning.

Keywords: financial statement; small business; planning entity

Постановка проблеми та її зв'язок із найважливішими науковими та практичними завданнями. Малепідприємство посідає важливе місце та відіграє важливу роль у структурі ринкової економіки. Принцип планованості є невід'ємною складовою механізму трансформації перехідної економіки, тому обумовлює актуальність розвитку теорії та методики фінансового планування в малому підприємстві.

Метою фінансового планування є визначення політики цін, обґрунтування потреби в капіталі та джерелах його залучення, бюджетування доходів і витрат, прогнозування грошових потоків тощо [1, с. 11]. *Фінансове планування* – це вироблення головної стратегії і конкретних підходів до реалізації фінансової стратегії суб'єкта малого підприємства, яка є частиною його загальної корпоративної стратегії. Водночас фінансова стратегія сама впливає на формування загальної корпоративної стратегії, оскільки її основною метою є забезпечення підвищення

ринкової вартості суб'єкта малого підприємництва, збільшення фінансових результатів і рентабельності, зміцнення довгострокової конкурентної позиції тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Планування як функція управління суб'єктом малого підприємництва досліджується багатьма вченими. Заслугує на увагу науковий доробок Наливайченка С.П. [2], Сівкова В.С. [3], якими удосконалено наукові засади стратегічного планування із застосуванням нових методів ринкової діяльності на базі стратегічного передбачення, розвитку маркетингу, інноваційних системно-аналітичних концепцій та технологій планування. Швадченко В.О. обґрунтовано комплексну методичку визначення доцільності переходу малого підприємства на альтернативну систему оподаткування та рекомендації стосовно організації податкового планування [4, с. 8]. У роботах Фабрая І.М. висвітлено методичний підхід до аналізу структури витрат малого підприємства для вибору оптимального методу оподаткування за умов спрощеної системи, основні напрямки стратегічного планування на малих підприємствах, а також напрямки використання різних видів стратегій у малому підприємстві [5, с. 9]. Поетапну модель реорганізації фінансових процесів підприємства з метою постановки фінансового планування як бізнес-процесу запропоновано Ожерельєвою І.Л. [6, с. 10]. Адаптивно-ковзнепланування дозволяє істотно підвищити його аналітичність та оперативність, а також спрямувати діяльність підприємницької фірми на кінцевий фінансовий результат. Високо оцінюючи науковий доробок указаних авторів, слід відзначити недостатню проробку питання інформаційного забезпечення фінансового планування на основі фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва.

Метою статті є оцінка інформаційної ємності і обмежень фінансового звіту малого підприємництва для потреб планування.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Згідно законодавства термін «суб'єкти малого підприємництва» охоплює малі і мікропідприємства [7]. Господарський Кодекс України до суб'єктів мікропідприємництва відносить фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб – суб'єктів господарювання, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [8]. Суб'єктами малого підприємництва є: фізичні особи – підприємці та юридичні особи – суб'єкти господарювання, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Процес планування має різноманітне інформаційне забезпечення, серед якого важливе місце посідає звітна, облікова і позаоблікова інформація. Під інформаційною ємністю фінансової звітності розуміють сукупність властивостей, які обумовлюють можливість її використання для ефективної реалізації окремих функцій управління (контроль, аналіз, планування) на основі репрезентативної, повної, істотної інформації про активи, капітал, зобов'язання, фінансові результати підприємства [9, с. 61]. Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства. Фінансова звітність повинна задовольняти потреби тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їх конкретних інформаційних потреб.

Суб'єкти малого підприємництва – особлива категорія суб'єктів звітування. Вимоги до формування Балансу та Звіту про фінансові результати суб'єктів малого підприємництва передбачені П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» [10]. В стандарті визначено форми звітів, а також рекомендації щодо заповнення рядків звітності. Протягом 2000-2013 рр. вимоги до звітності суб'єктів малого підприємництва залишалися незмінними – на рівні вимог 2000 р. Однак услід за звітністю для великих підприємств, правила складання якої на державному рівні почали наближатися до традицій МСФЗ, зміни торкнулися і звітності суб'єктів малого підприємництва.

З метою гармонізації вітчизняної системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів Міністерством фінансів України наказом від 08.02.2014 р. № 48 внесено зміни до ряду

національних стандартів бухгалтерського обліку. Найсуттєвіших коригувань зазнав П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», в якому відповідно до внесених правок:

- змінено суб'єктний склад тих, хто може заповнювати Спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва діяльності, що складається з форм № 1-мс та № 2-мс. Так платників єдиного податку четвертої групи виключено з частини П(С)БО 25, що регулює спрощену звітність, отже, вони втратили право подання Спрощеного фінансового звіту за формами № 1-мс та № 2-мс. Згідно з новою редакцією, суб'єкти мікропідприємництва складають Спрощений фінансовий звіт;

- викладено в новій редакції форми Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва (форми № 1-м та № 2-м) та Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва (форми № 1-мс та № 2-мс), в яких уточнено змістовне наповнення форм звітності, змінено кодування рядків.

Форма № 1-м складається з трьох розділів в активі і чотирьох розділів в пасиві. В активі балансу відображаються необоротні активи, оборотні активи, необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття. В пасиві балансу наводяться власний капітал; довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення; поточні зобов'язання; зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття. Таким чином, за структурою форма № 1-м в частині розділів активу і пасиву нагадує Баланс підприємства (Звіт про фінансовий стан).

Форма № 2-м передбачає виділення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), інших операційних та інших доходів, собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), інших операційних та інших витрат, фінансового результату до оподаткування і чистого прибутку. Ця форма є більш агрегованою порівняно зі Звітом про фінансові результати (Звітом про сукупний дохід), в якому виділяються адміністративні витрати, витрати на збут, дохід від участі в капіталі, інші фінансові доходи, фінансові витрати, втрати від участі в капіталі.

Форма № 1-мс в активах складається з двох розділів: необоротні активи (основні засоби: первісна вартість і знос, інші необоротні активи), оборотні активи (запаси, поточна дебіторська заборгованість, гроші та їх еквіваленти, інші оборотні активи). У пасиві балансу наводяться власний капітал; довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення; поточні зобов'язання. У складі власного капіталу виділяють: капітал і нерозподілений прибуток (непокритий збиток), у складі поточних зобов'язань – короткострокові кредити банків, поточну кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги, розрахунки (з бюджетом, зі страхування, з оплати праці, інші поточні зобов'язання).

Форма № 2-мс за побудовою нагадує Форму № 2-м, але, на відміну від останньої, не передбачає виділення інших операційних доходів і витрат, але містить рядок 2310 «Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування», в якому відображається різниця між витратами і доходами, які не визнаються витратами або доходами Податковим кодексом України та не відображені у складі витрат і доходів в інших статтях.

Оцінюючи інформаційну ємність фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва, слід визначити її переваги як форми, яка розкриває інформацію про ретроспективний фінансовий стан: відносна простота складання, наочність. Вадами є значна агрегація статей, яка не дозволяє відобразити галузеву специфіку підприємств. Наприклад, рядок 1100 «Запаси» форми № 1-м передбачає виділення лише готової продукції (рядок 1103), форма № 1-мс взагалі не передбачає жодної деталізації вказаної статті звітності. На відміну від НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 25 не містить переліку додаткових статей фінансової звітності.

Підприємства, які готують звітність відповідно до НП(С)БО 1, можуть не наводити статті, за якими відсутня інформація до розкриття (крім випадків, якщо така інформація була в попередньому звітному періоді), а також додавати статті зі збереженням їх назви і коду рядка з переліку додаткових статей фінансової звітності, у разі якщо стаття відповідає таким критеріям: інформація є суттєвою; оцінка статті може бути достовірно визначена.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розроблень у цьому напрямку.

1. Еволюція розвитку вітчизняних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, які регламентують процеси складання фінансової звітності, демонструє переконливий рух у бік міжнародних стандартів фінансової звітності. Їх критична оцінка свідчить, що НП(С)БО 1 надає

більші можливості для моделювання форм фінансової звітності з врахуванням специфіки підприємства, ніж П(С)БО 25.

2. Для використання фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва для потреб фінансового планування доцільно використовувати її аналітичну форму з виділенням додаткових статей, інформація про які є суттєвою з позицій визначення перспективного фінансового стану.

Перспективи подальших пошуків (розробок) у даному напрямку полягають у розробці методичних підходів до планування робочого капіталу суб'єкта малого підприємництва.

Література

1. Колесник Н.Ф. Формування системи господарювання малого підприємництва в перехідній економіці: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.01.01 / Н.Ф. Колесник; Київ. нац. університет ім. Т. Шевченка. – К., 2001. – 19 с.

2. Наливайченко С.П. Плановірність у механізмі трансформації перехідної економіки: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.01.01 / С.П. Наливайченко; Київ. нац. екон. університет. – К., 2002. – 32 с.

3. Сівков В.С. Розвиток і розміщення малого підприємництва у виробничій сфері економіки України: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.10.01 / В.С. Сівков; НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 2002. – 21 с.

4. Швадченко В.О. Податкове стимулювання розвитку малих підприємств: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / В.О. Швадченко; Харк. держ. екон. ун-т. – Х., 2003. – 21 с.

5. Фабрая І.М. Регулювання розвитку малого підприємництва в Україні: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / І.М. Фабрая; Донец. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2006. – 19 с.

6. Ожерельєва І.Л. Фінансове планування в малому підприємстві: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / І.Л. Ожерельєва; Донец. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2005. – 19 с.

7. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22 березня 2012 р. № 4618-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 3. – Ст. 23.

8. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

9. Ставерська Т.О. Інформаційна ємність звіту про фінансові результати підприємства [Текст] / Т.О. Ставерська // Економічний часопис – XXI. – 2013. – № 7-8 (2). – С. 60-63.

10. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»: Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39 (Редакція від 19.08.2014 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>